

N:o 222.

Af herr **C. T. Lind** om utredning i fråga om landskylden till kyrkor och presterskap inom Bohuslän.

Bland skattetitlar, som förekomma i provinsen Bohuslän, är äfven landskyld. Om denna urgamla skatts tillkomst har jag på enskild väg inhemtat följande, nemligen:

Ursprungligen lærer landskylden varit en af vissa hemman utgående skatt till konungens underhåll. Den blef sedermera en allmän skatt, som vanligen utgjordes in natura, men äfven fick lösas med penningar. I norra Bohuslän har all jord varit uppskattad till ett visst belopp landskyld, vanligen i malt och korn eller smör, men på somliga ställen i hudar och skinn. I södra delen af provinsen utgick landskylden vanligen i penningar och beräknades efter den jorden åsatta värderingen i öres- och penningbol; och motsvarade öresbolet härstädes i norra Bohuslän en skäppa eller $\frac{1}{6}$ tunna landskyld. Under det förändrade namnet jordeboksränta har denna landskyld, tillökt med den proportionsvis derefter beräknade lifstids-tagan, tredje-årstagan, landbodalen m. fl., under en senare tidsperiod ingått i hemmanens grundskatter samt undergått de med desamma timade förändringar.

Med landskyld i mera inskränkt mening förstås den afgift eller det arrende, som brukare af annans jord erlade till jordegaren. I forna tider bestodo kyrkornas inkomster förnämligast i kyrkotioden samt landskyld af dem tillhöriga hemman och jordar. Bygselrätten, eller rättigheten att tillsätta åbor, med deraf följande inkomster af kyrkogodsen, hade vid reformationen till största delen blifvit från biskoparne indragen till kronan. Sedan Bohuslän förenats med Sverige, »revocerades», enligt de kongl. kommissariernas resolution och förklaring af den 6 september 1662, till kronan jemväl den landskyld, som från Bohuslän varit förlänt till åtskilliga kyrkor inom Agerhus län af det egentliga Norge. Den landskyld, hvilken sålunda af

forna kyrkogods ingått till statsverket, har sedermera undergått samma behandling, som den här ofvan nämnda jordeboksräntan.

Bland presterskapets inkomster har från äldre tider räknats rättighet till bygsel och landskyld af annex- och mensalhemman. Angående tillkomsten af denna presterskapets rättighet yttras i en af landshöfdingembetet i Göteborgs och Bohus län den 10 januari 1741 aflåten skrifvelse, att »densamma icke af kronan presterskapet är gifven, utan presterskapet erhållit af privat folk under katoliske tiderne, förr än Bohuslän blef svenskt, för själemessor och igenom testamenten, som de man efter man sedan fått behålla och blifvit stadfästade vid.» Huru härmed än må förhålla sig, har presterskapet emellertid erhållit bekräftelse så väl å denna som öfriga sina rättigheter dels af den ofvan omnämnda kommissionen 1662 och dels vid en 1687 af landshöfding och biskopar hålles kommission, ävensom i de allmänna konfirmationer af presterskapets privilegier, som afgåfvos vid riksdagarna 1675 och 1680.

Oaktadt dessa bekräftelser fingo presterna dock småningom vidkännas flera inskränkningar både i rättigheten att tillsätta åbor (bygselrätt) och att uppbära landskyld af de till prestborden hörande hemman och jordar. I norska lagens Landsleyebalk var föreskrifvet, att, om flera personer hade del i en gård, bygselrätten skulle tillhöra den störste lottegaren. Då nu många mensaljordar endast voro smådelar af ett hemman, saknade presterna redan från början bygselrätt till dessa och egde endast att för dem uppbära landskyld. Efter föreningen med Sverige förlorade presterna derjemte dispositionen af många hemman, i hvilka de förut varit störste delegare, genom det sätt hvarpå hemmanets öfriga utskylder beräknades vid jämförelse med presterskapets deraf utgående landskyld. Dessa presterskapet frångångna hemman indelades för kronans räkning till rusthåll; förmedlades, om så ansågs nödigt, i prestelandskylden på samma gång som i kronoräntorna och hafva i en senare tid till största delen blifvit skattesålda.

I kammarkollegii skrifvelse till länsbokhållaren i Bohuslän af den 19 augusti 1668 föreskrefs, att kyrko- och presteräntor, landskylden m. m. skulle upptagas i kronans räkenskaper. Nämnda utskyld upptogs dock icke i jordeböckerna, hvaraf följd blef, att dessa från och med 1659 icke heller innehålla några anteckningar om ifrågavarande kyrko- och presträttigheter. Men genom kammarkollegii resolution den 21 februari 1694 stadgades att, »såsom uti räkningarne blef årligen upptaget och affördt presternas landskylder och städsler af deras mensalie-lägenheter», merberörda landskyld, »likmätigt häradsskrifvare-instruktionens 2:dra punkt och § 2, bör uti jorde-

boken uppföras under de hemman, hvaraf sådan årligen uppbäres, och in margine annoteras såväl för de räntor som kronones hvem dem åtnjuter.» Från denna tid och till den dag, som nu är, utgöres ock i Bohuslän landskyld till både kyrkor och prester med olika belopp.

Af den kortfattade redogörelse, som i det föregående blifvit lemnad, torde emellertid framgå, att den kyrko- och prestelandskyld, som af en eller annan anledning kommit kronan eller statsverket till godo, blifvit behandlad som annan grundränta eller grundskatt och således jemväl blifvit föremål för afskrifning, jemlikt lagen om lindring i grundskatterna af den 5 juni 1885. Den landskyld deremot, som förblifvit en kyrkornas eller presterskapets tillhörighet, måste deremot fortfarande utgöras till sitt fulla belopp. Då emellertid så väl det ena som det andra slaget af landskyld till sitt ursprung är af enahanda och likartad beskaffenhet, synes både rättvisan och följdriktigheten fordra, att, sedan statsmagterna medgifvit lindring i den kyrko- och prestelandskyld, som ingått i hemmanens grundskatter, samma lindring ock bör medgifvas den kyrko- och prestelandskyld, som, utan hemmans- eller jordegarens förvållande, qvarstannat som en kyrkornas eller presterskapets rättighet. Men då, för vinnande af en dylik, af billigheten jemväl påkallad likformighet i jordskatternas utgörande, en mera fullständig utredning om dessa säregna skatteförhållanden torde vara af nöden, än den, som af den enskilde kan åstadkommas, och en sådan utredning endast genom myndigheternas försorg lärer kunna åvägabringas, tillåter jag mig värdsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t an- hålla om vidtagande af åtgärder till en fullständig utredning af förhållandet med den i Bohuslän utgående landskylden till kyrkor och presterskap samt derefter till Riksdagen afgifva de förslag, hvartill bemälda utredning kan föranleda.

Om remiss till tillfälligt utskott anhålles.

Stockholm den 12 mars 1890.

C. T. Lind.

HäruTi instämmer

J. A. Johansson.
